

Ринок цукру України в контексті євроінтеграційних процесів

С.А. Стасіневич, кандидат економічних наук, старший науковий співробітник, доцент кафедри біржової діяльності Національного університету біоресурсів і природокористування України

Визначено місце України на світовому ринку цукру. Наведені результати аналізу, виконаного на базі узагальнення перших підсумків роботи цукробурякової галузі країни в 2014 році, можливостей просування українського цукру на європейський ринок на фоні очікуваної кон'юнктури ринку продукції в ЄС в контексті євроінтеграційних процесів держави.

Цукор, цукрові буряки, цукор-сирець із тростини, виробництво, експорт, імпорт, внутрішній ринок, євроінтеграція.

Определено место Украины на мировом рынке сахара. Приведены результаты анализа, проведенного на базе обобщения первых итогов работы свеклосахарной отрасли страны в 2014 году, возможностей продвижения украинского сахара на европейский рынок на фоне ожидаемой конъюнктуры рынка продукции в ЕС в контексте евроинтеграционных процессов государства.

Сахар, сахарная свекла, сахар-сырец из тростника, производство, экспорт, импорт, внутренний рынок, евроинтеграция.

Submitted by the place of Ukraine in the world sugar market. The results of the analysis carried out on the basis of summarizing the first results of the sugar beet industry in the country in 2014, opportunities for promotion of Ukrainian sugar to the EU market against the background of expected market conditions of production in the EU in the context of the European integration process.

Sugar, sugar beets, raw sugar cane, production, exports, imports, domestic market, European integration.

Постановка проблеми. В Україні в останні два роки вироблено лише близько 1% загальносвітового виробництва цукру: відповідно в 2012 і 2013 роках 2,1 і 1,2 млн. тонн, в 2014 році – очікується 2 млн. тонн, при тому що за оцінками «Czarnikow Group Ltd» (одного із лідерів надання інформації про стан та прогноз кон'юнктури ринку цукру) глобальне виробництво цукру в 2014-2015 маркетинговому році становитиме 184 млн. тонн. Проте і на світовому цукровому ринку прогнозується в цілому скорочення профіциту продукції. В той же час існують проблеми збуту українського цукру як на внутрішньому ринку, так і за рубіж.

Питання ємності та кон'юнктури ринку цукру України, зважаючи на стратегічне значення продукту, вивчались та аналізувались багатьма вченими і практиками, зокрема О.С. Зайцем, О.С. Багатуренком, М.М. Ярчуком, О.М. Шпичаком та іншими. Проте час висуває «на порядок денний» нові умови й відповідно ставить перед дослідниками та учасниками ринку нові завдання.

Мета даної статті – визначення місця України на ринку цукру в світі та розкриття можливостей просування українського цукру на європейський ринок на базі узагальнення перших підсумків роботи цукробурякової галузі країни в 2014 році та

аналізу очікуваної кон'юнктури ринку продукції в ЄС.

Результати досліджень. В світі цукор виробляють із двох видів сировини: цукрових буряків та цукрової тростини (примірно в пропорції 25% до 75%). В Україні цукор випускається шляхом переробки цукрових буряків: в 2012-2014 роках виключно, а в попередні роки переважно (також здійснювалась переробка цукру-сирцю із тростини, що імпортувався в основному із Бразилії). (рис. 1). Для європейських країн також вітчизняною сировиною слугують цукрові буряки.

В 2013 році в Україні було вироблено лише 10,8 млн. тонн солодких коренеплодів, що в 3 рази менше, ніж 20 років тому і на 41% менше, ніж в попередньому сезоні (рис. 2). В 2014 році очікується збільшення валового збору буряків майже в 1,5 рази та підвищення врожайності до 15%.

Згідно з чинним Законом України «Про державне регулювання виробництва і реалізації цукру» №758-XIV від 17 червня 1999 р. максимальний обсяг цукру для поставки на внутрішній ринок складає квоту «А». Забезпечення квоти «А» (встановлена в розмірі 1811 тис. тонн цукру [2]) в 2014/2015 маркетинговому році відбуватиметься за рахунок виробництва в сезон цукроваріння 2014 року та перехідних запасів, які за оцінками

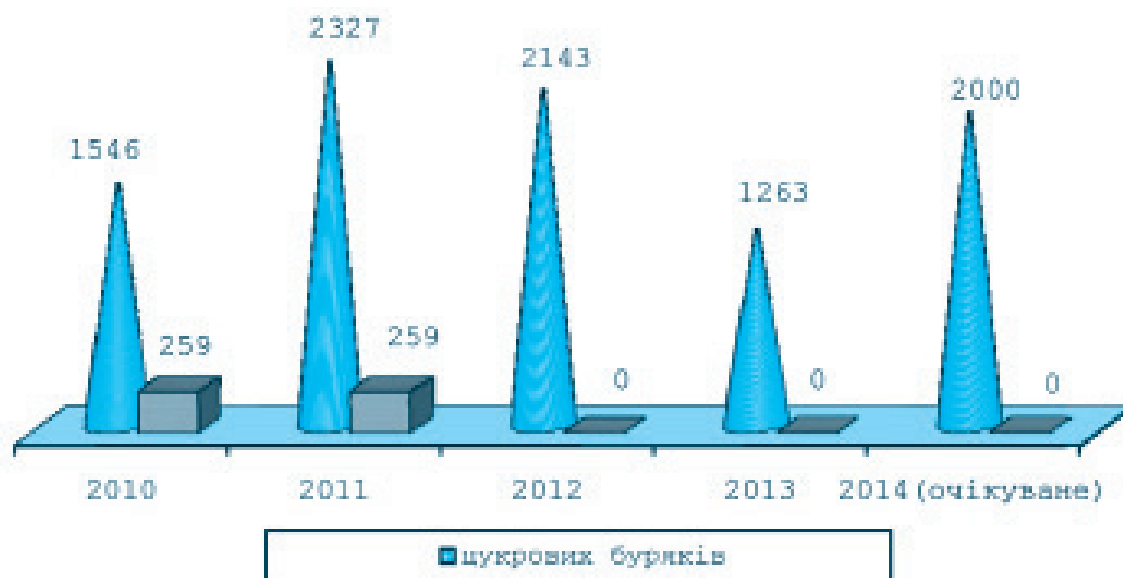

Рис. 1. Виробництво цукру в Україні із різних видів сировини, тис. тонн [5, 6]

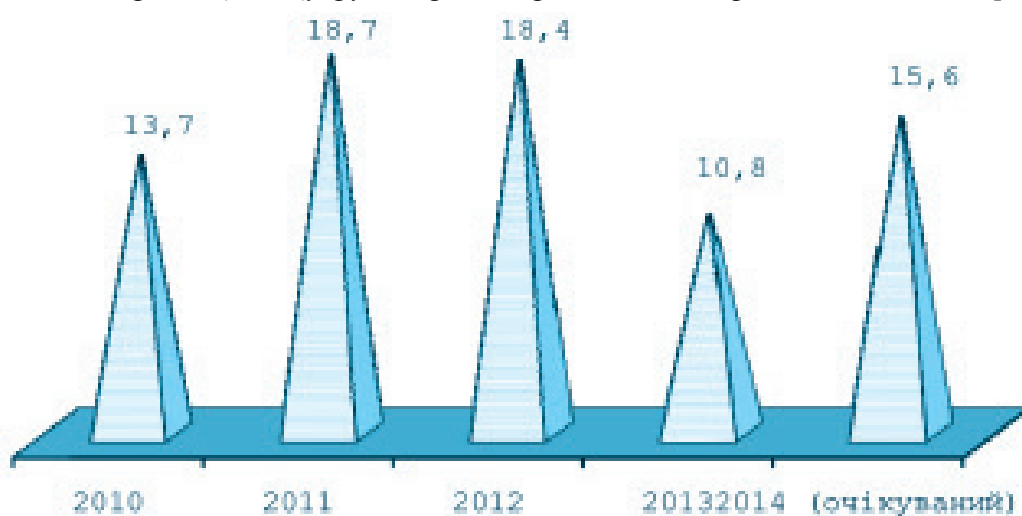

Рис. 2. Виробництво цукрових буряків (фабричних) в Україні, млн. тонн [3]

Міністерства аграрної політики та продовольства складають близько 350 тис. тонн (табл. 1). Оскільки фонд споживання за прогнозами профільного міністерства в 2014 році дорівнюватиме 1684 тис. тонн цукру [6], то ринок цукру в Україні буде профіцитним, але не урівноваженим за ціною з точки зору виробників (за собівартістю).

Аналіз динаміки виробництва цукру в країні свідчить про значні коливання обсягів, відповідно нестабільність та вразливість ринку.

Активним учасником внутрішнього ринку цукру в останні роки намагається виступати Аграрний фонд, створений при Мінагрополітики України як державна агенція на організованому аграрному ринку, а нині – публічне акціонерне товариство. В 2011 році за даними асоціації «Укрцукор» до державного інтервенційного фонду закуплено 113 тис. тонн цукру, а станом на 1 березня 2012 року наявні сукупні ресурси цукру в Аграрному фонді дорівнювали 183 тис. тонн цукру, в

Таблиця 1

Виробництво бурякового цукру в Україні

Рік	Розмір квоти «А» *, тис. тонн	Виробництво [5]		Фонд споживання [5]	
		обсяг, тис. тонн	% до розміру квоти «А»	тис. тонн	% до обсягу виробництва
2010	1892	1546	81,7	1704	110,2
2011	1860	2331	125,3	1758	76,3
2012	1833	2143	116,9	1713	79,9
2013	1826	1263	69,2	1686	133,5
2014	1811	2000	116	1684	84,2

*На відповідний маркетинговий рік.

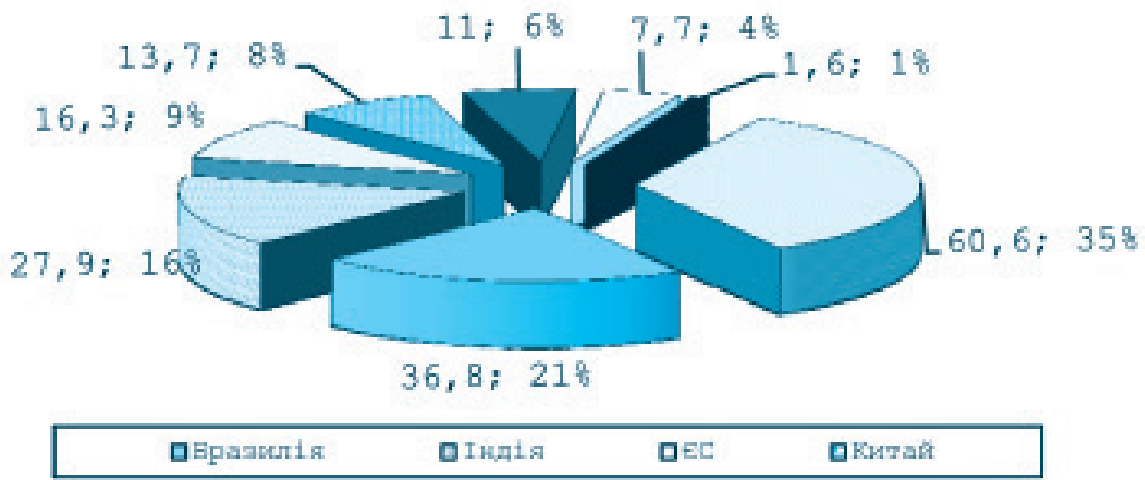

Рис. 3. Структура світового виробництва цукру в розрізі країн – сезон 2014/2015 маркетингового періоду (очікувана), млн. тонн (%) [1]

2012/2013 маркетинговий рік Урядом країни була передбачена закупівля до інтервенційного фонду 366,6 тис. тонн бурякового цукру.

В 2014 році на виконання Закону України «Про державну підтримку сільського господарства України» № 49 від 24 червня 2004 р. постановою Кабінету Міністрів України № 362 від 20 серпня 2014 р. затверджено обсяг формування інтервенційного фонду з цукру в 2014/2015 маркетинговому році в розмірі 70 тис. тонн. Крім того розглядається можливість додаткової закупки бурякового цукру-піску квоти «А» до інтервенційного фонду обсягом 30 тис. тонн.

Як відмічено вище, цукор українського виробництва складає лише 1% в загальносвітовому (рис. 3). Світовим лідером є Бразилія, на долю якої приходить більше чверті світового виробництва цукру, друге місце займає Індія (понад 15%), третю позицію посідає співдружність країн «Європейський Союз» (до 10%).

В сезон 2014/2015 рр. очікується зниження обсягів виробництва продукції в Бразилії в зв'язку знизженням врожаю тростини в наслідок посушливої погоди, але збільшення виробництва в ЄС в результаті нарощення посівних площ та врожайності цукрових буряків в Франції, Німеччині,

Польщі, Великобританії, Нідерландах, Чехії.

В Україні наразі виробляється в 10 разів менше цукру, ніж країнами ЄС. Недивно, що зовнішньоекономічна діяльність України на цукровому ринку в останні роки була незначною, до того ж з негативним сальдо: в 2012 і 2013 роках імпорту цукру до країни більше, ніж в 15 разів перевищував мізерний експорт (рис. 4).

Так, за офіційними даними Державної служби статистики України в 2013 році країна експортувала лише 11 тис. тонн цукру при імпорті 163 тис. тонн (включаючи основні цукромісткі продукти, в перерахунку на цукор, без урахування імпортової цукрової сировини, що використана для виробництва цукру).

Протягом вересня-червня 2013/2014 маркетингового року за даними асоціації «Укрцукор» обсяг експорту цукру з України дорівнював 9 тис. тонн (переважно цукор експортувався до Грузії, Молдови) при імпорті білого цукру та цукру-сирцю з тростини 0,4 тис. тонн [4].

Проте асоціація «Укрцукор» ще в середині виробничого сезону 2014 року зробила оптимістичний прогноз: Україна може експортувати 400 тис. тонн цукру.

Дійсно, в умовах нарощення виробництва,

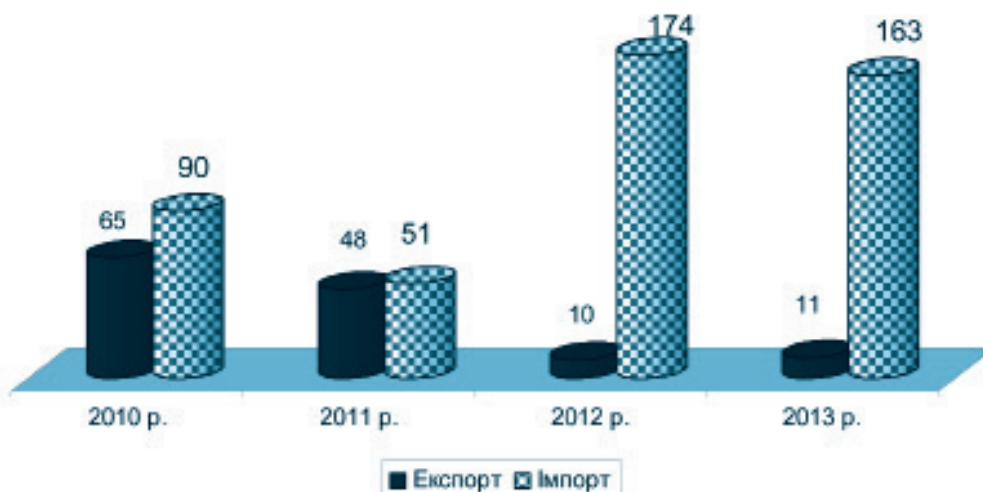

Рис. 4. Експорт та імпорту цукру України, тис. тонн [5]

зниження платоспроможності населення, зменшення промислового використання (для виробництва кондитерських виробів в зв'язку зі скороченням їх експорту до Російської Федерації) призвело до падіння внутрішнього попиту і цілком реальним є нарощення експортного потенціалу України за підсумками сезону 2014 року.

В рамках наданих Європейським Союзом тарифних квот на поставку бурякового цукру Україна отримала право експортувати на європейський ринок в режимі вільної торгівлі 20 тис. тонн продукції, що складає 1% українського виробництва. Вказані преференції діють до вступу в силу економічної частини Угоди про асоціацію 1 січня 2016 року. Профільне міністерство оголосило наміри добиватись підвищення квоти до 270 тис. тонн. Український цукор готові купувати країни Близького Сходу та Африки [6].

Проте не слід забувати про забезпечення конкурентоспроможності українського цукру на ринку ЄС за якістю та вартістю.

Щонайменші вимоги даного ринку – поставки цукру 1 та 2 категорій (згідно діючому в Україні стандарту ДСТУ 4623:2006 кристалічний цукор за фізико-хімічними показниками поділяється на 4 категорії). Більше того продукція повинна відповідати санітарно-гігієнічним нормам та принципам системи ХАССП, що підтверджується сертифікатом. З цією метою українські цукрові заводи мають запроваджувати міжнародні інтегровані системи управління якістю та безпекою харчових продуктів. Це нелегкий і відносно тривалий процес. Виробництво цукру в Україні все більше концентрується в крупних інтегрованих об'єднаннях. Так, 25% цукру в країні виробляє агропромхолдинг «Астарта-Київ». Завдяки таким структурним змінам в переробній промисловості українським цукроварням під силу покращити якість продукції, тобто перебудову галузі слід розглядати як фактор доступності й активізації діяльності на міжнародних ринках.

Цінова сторона конкурентоспроможності української продукції також проблемна: середнє значення цін виробників у вересні 2014 року дорівнювало 7133 грн./тонн цукру (або 550,8 дол. США), в той час як на початку вересня ф'ючерсна ціна на білий цукор поставок в грудні на Лондонській товарній біржі становила 418,5 дол. США/тонну. Тільки в жовтні ціни від виробників на внутрішньому ринку України знизились сезонно на 7,9% [3].

В досить близькій перспективі насторожує можливість відміни в 2017 році квот на виробництво цукру в ЄС та скасування експортних обмежень, які були запроваджені в ході «цукрової реформи» в 2006 році як відповідь на претензії щодо демпінгу з боку Світової організації торгівлі (питання обговорювалось на галузевій зустрічі London Sugar Week в жовтні 2014 року). В результаті таких перетворень очікується збільшення ви-

робництва цукру в країнах ЄС на 15-25% (чи не до 22 млн. тонн, тільки Франція зможе виробляти 5,5 млн. тонн), а отже з'явиться можливість нарощення експорту продукції з цих країн. У 2013/2014 МР країнами ЄС вироблено трохи менше 17 млн. тонн цукру, експортні обмеження мають розмір 1,37 млн. тонн. Такий розвиток виробництва та торгівлі цукром в Європі забезпечить так званий «ведмежий» стан цінової кон'юнктури (тенденцію до зниження цін). Це значно ускладнить прототрення шляхів українським цукровим компаніям та трейдерам на європейський ринок. Слід прискорити знаходження такої «ніші» вже сьогодні [3].

Висновки

Таким чином, донедавна попит на цукор українського виробництва обмежувався переважно потребою внутрішнього ринку. Ця потреба формується під впливом необхідності забезпечення безпосереднього споживання (в чистому вигляді) цукру населенням (близько 20 кг на душу в рік) та використання для виробництва кондитерських виробів (понад 0,7 млн. тонн цукру в рік [6]), хлібобулочних продуктів, безалкогольних напоїв, вина, пива, спирту, молочних консервів, у фармацевтичній промисловості, підприємствами громадського харчування, а також поповнення державного резерву та створення державного інтервенційного фонду.

В умовах євроінтеграційних процесів, коли на світовому цукровому ринку прогнозується скорочення виробництва для українських цукроварів відкривається можливість просування вітчизняного цукру на європейський ринок. Для цього державі потрібно вжити дієвих заходів для стимулювання експорту продукції. Причому діяти слід щонайшвидше, оскільки нововведення, що плануються на цукровому ринку ЄС через 2 роки, можуть поглинути наміри країни реально інтегруватись на європейський ринок цукру.

Список використаних джерел

1. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.agrochart.com>
2. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.rada.gov.ua>
3. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.sugar.ru>
4. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.sugarua.com>
5. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua>
6. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.ukrsugar.kiev.ua>

Рецензент: І.В. Охрименко, д.е.н., проф.